

ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

Кафедра фізико-математичної освіти та інформатики

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Код дисципліни	ОК 4
Освітній рівень	Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Статус дисципліни	Нормативна
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	053 Психологія
Освітньо-професійна програма	Бакалавр. Психологія
Обсяг дисципліни	3 кредити ECTS (90 академічних годин)
Види аудиторних занять	лекції, практичні заняття
Форми контролю	Залік

Інформація про викладачів

Викладач (ПІБ, науковий ступінь, вчене звання, посада)	Сухойваненко Людмила Федорівна, кандидат педагогічних наук
Контактний телефон	0986155293
E-mail:	sukhoivanenko@gnpu.edu.ua
Профіль викладача	https://www.gnpu.edu.ua/index.php/ua/pro-universytet/naukovo-

	pedahohichni-pratsivnyky/368-sukhojvanenko-lyudmila-fedorivna
Консультації	Четвер 14.30-15.30 https://us04web.zoom.us/j/76844302958?pwd=OUZwUmpkT0h2REpYkM2RkRqZFU5Zz09 ідентифікатор конференції: 768 4430 2958 код доступу: 5Wwj4g

Кількість часу на вивчення дисципліни (3 кредити ECTS (90 годин))

	Денна	Заочна
Лекцій	18	6
Практичних занять	18	4
Самостійна робота студента	54	80
Форма контролю	залік	залік

1. Анотація курсу

Навчальна дисципліна «Безпека життєдіяльності» вивчається здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на першому році навчання в другому семестрі. Освітній процес охоплює лекційні та практичні заняття, виконання самостійних робіт та завдань підсумкового контролю (залік).

Місце освітнього компонента в освітньо-професійній програмі:

Курс «Безпека життєдіяльності» є складовою обов'язкових компонентів ОПП циклу дисциплін загальної підготовки.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ECTS.

Мета курсу: забезпечити відповідні сучасним вимогам знання студентів про загальні закономірності виникнення і розвитку небезпек, надзвичайних ситуацій, в першу чергу техногенного характеру, їх властивості, можливий вплив на життя і здоров'я людини та сформувати у майбутніх фахівців з вищою освітою необхідного в їхній подальшій професійній діяльності рівня знань та умінь з правових і організаційних питань безпеки життєдіяльності, охорони праці та цивільної оборони, а також активної позиції щодо практичної реалізації принципу пріоритетності життя та здоров'я людини.

Основними завданнями курсу є:

оволодіння знаннями про:

- основні етапи розвитку проблеми забезпечення безпеки життєдіяльності людини;
- мету та основні завдання курсу «Безпека життєдіяльності»;
- зв'язок курсу «Безпека життєдіяльності» з навчальними дисциплінами та практикою життєвого досвіду;
- основні положення Концепції національної безпеки України, що стосуються безпеки життя та здоров'я особи;
- основні поняття, визначення та терміни безпеки життєдіяльності;
- загальну модель діяльності людини;
- джерела небезпеки та їх класифікацію;
- таксономію та квантифікацію небезпеки;
- загальні положення управління ризиком;
- систему забезпечення життєдіяльності людини;
- характеристику системи «людина — життєве середовище»;
- об'єкти та цілі безпеки життєдіяльності в системі «людина — життєве середовище» різного рівня.

оволодіння уміннями:

- визначати рівень безпеки системи «людина — життєве середовище»;
- ідентифікувати небезпеку;
- складати номенклатуру небезпек;
- здійснювати таксономію небезпеки;
- визначати причини та можливі наслідки небезпек;
- класифікувати небезпечні, шкідливі та уражуючі фактори;
- оцінювати рівень небезпеки;
- моделювати умови виникнення небезпечних ситуацій;
- здійснювати системний аналіз безпеки життєдіяльності.

Теоретична частина курсу полягає у вивченні здобувачами основних термінів та понять безпеки життєдіяльності та охорони праці; законодавчої і нормативної бази України з безпеки і охорони праці; підходів до запобігання впливу різноманітних стресорів з метою збереження власного психічного здоров'я; основ міжнародного правового регулювання праці; основ професійного добору працівників для окремих професій і видів робіт; оптимальних й ефективних методів безпеки життєдіяльності і охорони праці; ситуацій, які можуть спричинити виникнення і розвиток небезпек, їхнього переростання в надзвичайні ситуації; вимог до освітлення робочих місць, вентиляції виробничих приміщень; безпечних екологічних умов життєдіяльності, раціонального природокористування, збереження і відтворення природних ресурсів; поведінки людини у надзвичайних ситуаціях; умов забезпечення проведення навчання серед населення з питань безпеки життєдіяльності та дій у разі надзвичайних ситуацій; основ надання першої допомоги в разі виникнення загроз для здоров'я та життя людини; методів вивчення та профілактики виробничого травматизму і професійних захворювань; шляхів оптимізації взаємин між людиною і навколишнім середовищем; небезпечних і шкідливих чинників впливу на здоров'я людини; вимог до створення безпечних умов життєдіяльності і охорони праці.

Практична частина курсу спрямована на застосування теоретичних знань в різних життєвих ситуаціях: визначати основні принципи безпечної життєдіяльності людини; передбачати наслідки порушень основ формування здорового способу життя та їх вплив на безпеку життєдіяльності людини; аналізувати й оцінювати небезпечні для життя, здоров'я і професійної діяльності ситуації та самостійно приймати рішення про вжиття термінових заходів; застосовувати моральні, етичні та фахові норми в професійній життєдіяльності; аналізувати передконфліктні і конфліктні ситуації та сприяти їх розв'язанню.

Самостійна робота: передбачає вивчення теоретичного матеріалу, не охопленого лекціями; до практичних занять пропонуються завдання, метою яких є виконання навчально-тренувальних вправ, пов'язаних з безпекою життєдіяльності в повсякденному житті.

Пререквізити: теоретичною базою вивчення дисципліни є навчальні дисципліни: «Анатомія людини та фізіологія вищої нервової діяльності», «Основи екології» тощо.

Постреквізити: курс «Безпека життєдіяльності» є важливим для подальшого вивчення навчальних дисциплін: «Педагогіка», «Вікова психологія», тощо.

Очікувані результати навчання:

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК 4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК 6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК 8. Навички міжособистісної взаємодії,
- ЗК 9 Здатність працювати в команді.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації

ФК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПРН 4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання:

Windows 10, Google Chrome, MS Office 2016; доступ до електронних журналів бібліотеки; доступ до електронних бібліотечних ресурсів світу; комп'ютер, проєктор, інтерактивна дошка.

Організація навчання

Види занять. Проблемна лекція передбачає викладання навчальної інформації викладачем у процесі співпраці і діалогу зі студентами. Під час лекції нові знання повідомляються через проблемність питання, завдання чи ситуації. Зміст проблеми розкривається через організацію пошуку її розв'язання чи підсумування й аналізу традиційних і сучасних поглядів. Інформаційна лекція орієнтована на викладення і пояснення студентам наукової інформації, яку потрібно осмислити й запам'ятати. Лекція-візуалізація – передання усної інформації, перетвореної у візуальну форму за допомогою мультимедійних засобів; навчання студентів перетворювати усну й письмову інформацію у візуальну форму, що завдяки систематизації й виокремленню найбільш значущих, суттєвих елементів змісту навчання формує у них професійне мислення.

Практичне заняття передбачає виявлення рівня оволодіння здобувачами вищої освіти необхідними теоретичними положеннями; виконання практичних завдань різної складності. Перелік тем практичної роботи визначається робочою навчальною програмою дисципліни. Практичне заняття включає: проведення попереднього контролю знань студентів; виконання практичних завдань, їх перевірку, оцінювання. Оцінки, отримані студентом за окремі практичні заняття, зараховуються під час виставлення підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

Самостійна робота студента (СРС) – це самостійна діяльність студента, яку викладач планує разом зі студентом, але виконує її студент за завданнями та під методичним керівництвом і контролем викладача. Зміст самостійної роботи за темами визначається робочою програмою навчальної дисципліни.

Навчальні заняття для здобувачів вищої освіти денної і заочної форм навчання під час дистанційної освіти здійснюється в синхронному (взаємодія учасників освітнього процесу з одночасним перебуванням у вебсередовищі дистанційного навчання) за допомогою технологій дистанційного навчання (онлайн-зв'язок програмного забезпечення Zoom, Google Meet, соціальних месенджерів Viber, Telegram тощо) та асинхронному режимі (взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання із затримкою в часі) за допомогою електронної пошти, соціальних мереж, форумів, Google Classroom.

Політика курсу:

Базується на основних засадах академічної доброчесності та відкритості.

- На практичні заняття здобувачі приходять попередньо підготовленими, ознайомленими з ходом роботи.
- Не пропускають заняття без поважної причини та не спізнюватися.
- Дотримуються правил техніки безпеки й охорони праці.

- Задають питання, цікавитися додатковими відомостями, сучасними науковими знаннями з дисципліни та консультуються з викладачем.
- Аргументовано відстоюють свою думку стосовно тематики занять, якщо вона не збігається з думкою викладача.
- Вчасно здають відповідні теми.

Методи навчання

Із метою забезпечення максимального засвоєння студентами матеріалу курсу використовуються наступні методи навчання:

методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- словесні (лекція-монолог, лекція-діалог, проблемна-лекція, лекція-візуалізація);
- наочні (презентація, демонстрування, відеоматеріали; опорні конспекти);
- практичні методи (практичні завдання).

Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- метод проблемного викладу матеріалу;
- метод опори на життєвий досвід;
- навчальної дискусії.

Методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

- усного контролю;
- письмового контролю;
- самоконтролю та взаємоконтролю;
- аналіз відповідей.

Структура дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					ус ьо	у тому числі				
		лекцій	Практ.	лаб	інд	с.р.		лекцій	Практ.	Лаб.	Інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Безпека життєдіяльності												
Тема 1. Предмет і завдання навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності». Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності	10	2	2			6	10	0,5	0,5			9
Тема 2. Природні, техногенні, соціальні, політичні та комбіновані небезпеки. Психологічна та фізіологічна	10	2	2			6	9,5	0,5	1			8

надійність людини												
Тема 3. Надання першої долікарської допомоги при фізіологічному порушенні анатомічної цілісності організму	10	2	2			6	10,5	1	0,5			9
Разом за модулем 1	30	6	6			18	30	2	2			26
Змістовий модуль 2. Охорона праці												
Тема 4. Вступ. Законодавчо-нормативна база України в галузі охорони праці	10	2	2			6	9,5	0,5				9
Тема 5. Система управління охороною праці. Мікроклімат на робочому місці. Оздоровлення повітряного середовища. Виробниче освітлення, шум та вібрації	10	2	2			6	10	0,5	0,5			9
Тема 6. Пожежна та електробезпека на робочому місці	10	2	2			6	10,5	1	0,5			9
Разом за модулем 2	30	6	6			18	30	2	1			27
Змістовий модуль 3. Цивільна оборона												
Тема 7. Структурна підпорядкованість та ланки функціонування служби Цивільної оборони України	10	2	2			6	9,5	0,5				9
Тема 8. Надзвичайні ситуації мирного часу. Сучасні засоби ураження.	10	2	2			6	10	0,5	0,5			9
Тема 9. Основні способи захисту населення у надзвичайних ситуаціях	10	2	2			6	10,5	1	0,5			9

Разом за модулем 3	30	6	6			18	30	2	1			27
<i>Усього годин</i>	90	18	18			54	90	4	4			80

1. Система оцінювання (критерії оцінювання та шкала оцінювання) із дисципліни «Безпека життєдіяльності»

Навчальні досягнення здобувачів освіти оцінюються за 100-бальною шкалою та шкалою ECTS (A, B, C, D, E, FX, F).

Поточний контроль проводиться з метою визначення рівня навчальних досягнень студентів на різних етапах опанування навчальної дисципліни, забезпечення зворотного зв'язку між викладачем і студентом у процесі навчання, управління навчальною мотивацією студентів та здійснення коригувальних дій щодо подальшої організації освітнього процесу для досягнення поставлених цілей. Заходи з модульного контролю проводяться по завершенню вивчення навчального матеріалу даного модуля.

Самостійна та індивідуальна робота проводиться у вигляді виконання індивідуальних розрахункових робіт та складання опорних конспектів.

Якщо студент отримує загальний бал з навчальної дисципліни не менше 60 балів, то, за згодою студента, він може бути зарахований як підсумковий семестровий бал з навчальної дисципліни (залік).

Розподіл балів у межах навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Практичні заняття									Самостійна робота	Модульний контроль	Залік
Максимальна кількість балів - 63									12	15	10
ПЗ№1	ПЗ№2	ПЗ№3	ПЗ№4	ПЗ№5	ПЗ№6	ПЗ№7	ПЗ№8	ПЗ№9	СР№1	МК№1	10
7	7	7	7	7	7	7	7	7	12	25	

Заочна форма навчання

Практичні заняття		Самостійна робота	Модульний контроль	Форма семестрової атестації – залік
Максимальна кількість балів – 40		Максимальна кількість балів - 40	Максимальна кількість балів - 10	Максимальна кількість балів - 10
ПЗ №1	ПЗ №2	СР № 1	МК № 1	10
20	20	20	30	

Шкала оцінювання здобувачів:

ECTS	Бали	Рівні навчальних досягнень студентів
A	90-100	Високий рівень володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями
B	82-89	Достатній рівень оволодіння знаннями навчального матеріалу, вміннями їх застосовувати
C	74-81	Середньо-достатній рівень володіння теоретичним матеріалом та готовності до оперування набутими вміннями й навичками
D	64-73	Середній рівень володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками
E	60-63	Рівень володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками визначається нижчим за середній
FX	35-59	Низький рівень володіння навчальним матеріалом, студент не спроможний опанувати практичні вміння без додаткових занять з дисципліни
F	1-34	Низький рівень знань із дисципліни, відсутність практичних умінь і навичок, що є підставою для

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів за шкалою ECTS

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка ECTS	Рівні навчальних досягнень здобувачів
1	2	3
90-100	A	. <i>Високий рівень</i> , якщо студент вільно володіє навчальним матеріалом, застосовує його на практиці. Виявляє творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, використовує набуті знання у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді; самостійно розкриває свої обдарування та нахили, самостійно оцінює різноманітні явища і процеси, висловлює власну думку, наводить необхідні приклади, володіє науковою термінологією. Дотримується високої культури мовлення. У кількісному відношенні неточностей допускає не більше 10 % від загального обсягу матеріалу (100 %).
82-89	B	<i>Достатній рівень</i> – студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати навчальну інформацію під керівництвом викладача; отримані знання самостійно застосовує при виконанні практичних завдань. Висловлює основну думку і самостійно виправляє допущені власні помилки. Розкриває досить повно навчальний матеріал, підкріплює його прикладами, але відсутня їх творча інтерпретація. Допускає мовні огріхи. У кількісному відношенні неточностей, помилок допускає не більше 18 % від загального обсягу матеріалу

74-81	C	<i>Середньо-достатній рівень</i> – студент допускає несуттєві неточності, вміє зіставляти та узагальнювати навчальну інформацію під керівництвом викладача; отримані знання застосовує при виконанні практичних завдань. При допущенні несуттєвих помилок з допомогою вчителя усуває їх. Демонструє теоретичні знання, але відсутня їх творча інтерпретація. Не чітко обґрунтовує власні думки. Вміє працювати з навчальною літературою. У кількісному відношенні неточностей, помилок допускає не більше 26 % від загального обсягу матеріалу (100 %).
64-73	D	<i>Середній рівень</i> – студент у відповіді допускає декілька суттєвих неточностей. Демонструє посередній рівень знань в обсязі навчальної програми. Не розкриває актуальних питань з дисципліни, не виявляє творчого підходу. Демонструє достатній рівень вправності, але не чітко виражені власні думки. При розв'язанні практичного завдання допускає помилки, порушена логіка розв'язання, що впливає на результат та правильність висновків. Але при цьому базові положення і формули, взяті для розрахунку, є в основному правильними. Не наводить власних прикладів. При відповіді на питання не виявляє творчого підходу. У кількісному відношенні неточностей, помилок допускає не більше 36% від загального обсягу матеріалу (100 %)
60-63	E	<i>Рівень володіння</i> теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками визначається <i>нижче середнього</i> . Студент дає недостатньо повну відповідь, допускає ряд суттєвих помилок, не розкриває (до 40%) змісту поставлених питань. Навчальний матеріал відтворює на репродуктивному рівні, не наводить власних прикладів, в окремих випадках не може обґрунтувати свої думки. При розв'язанні практичного завдання допускає грубі помилки і порушує логіку його розв'язання, що впливає на остаточний результат. Але при цьому базові положення та формули, взяті для розрахунку, є в основному правильними, або при нагадуванні необхідних величин та інших показників студент самостійно згадує їх сутність і знаходить правильний шлях розв'язання практичного завдання. Помиляється у визначенні наукових термінів. У кількісному відношенні неточностей, помилок допускає не більше 40 % від загального обсягу матеріалу 100%
35-59	Fx	<i>Низький рівень</i> володіння навчальним матеріалом з <i>можливістю повторного складання</i> . Студент не спроможний опанувати практичні вміння без додаткових занять із дисципліни. Вказує на те, що студент не оволодів 60% навчального матеріалу, який винесено на вивчення з даної дисципліни. На логічні запитання викладача за програмою студент часто не знає правильної відповіді, відповідає на елементарні запитання короткими репліками. Значну частину відповіді відтворює на репродуктивному рівні за допомогою викладача. Не знає базових категорій та технічних характеристик, фундаментальних формул, потрібних для розв'язання практичних завдань, допускає велику кількість помилок. Не орієнтується у визначенні наукових термінів і понять, не користується науковою термінологією. Володіє низькою культурою усного мовлення. У кількісному відношенні неточностей, помилок допускає 60 – 70 % від загального обсягу матеріалу (100 %)..
1-34	F	<i>Низький рівень</i> знань із дисципліни з <i>обов'язковим повторним курсом</i> . Студент володіє матеріалом на рівні розпізнання окремих базових категорій та технічних понять. При відповіді він не демонструє розуміння основних положень, характеристик. Виявляє незнання більшої частини навчального матеріалу. Не володіє культурою усного мовлення. Необхідна повторне вивчення дисципліни. У кількісному відношенні неточностей, помилок допускає 80 – 90 % від загального обсягу матеріалу (100 %)

Список рекомендованих джерел

ОСНОВНА:

1. Грибан В. Г., Фоменко А. Є., Казначеев Д. Г. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підруч. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2022. 388 с.
2. Мягченко О. П. Безпека життєдіяльності людини та суспільства : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 384 с.
3. Мельник О. С. Методичні вказівки до виконання модульної контрольної роботи з дисципліни «Безпека життєдіяльності та охорона праці». Глухів: РВВ ГНПУ ім. О. Довженка. 2012. 24 с.
4. Желібо Є. П. Безпека життєдіяльності : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Каравела, 2004. 327 с.
5. Зацірний В. В., Зацарна О. В., Землянська О. В., Праховник Н. А. Безпека життєдіяльності: навч. посібник. Київ, 2016. 230 с.
6. Стиценко Т. Є., Пронюк Г. В., Сердюк Н. М., Хондак І. І. «Безпека життєдіяльності»: навч. посібник. Харків: ХНУРЕ, 2018. 336 с.
7. Сокурєнко В. В. Безпека життєдіяльності та охорона праці: підручник. Харків, 2021. 308 с.

ДОДАТКОВА:

1. Запорожець О. І., Протосрейський О. С., Франчук Г. М., Боровик І. М. Основи охорони праці. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 264 с.
2. Русаловський А. В. Правові та організаційні питання охорони праці : навч. посіб. 4- те вид., допов. і перероб. Київ : Університет «Україна», 2009. 295 с.
3. Охорона праці : навч. посіб. / З. М. Яремко, С. В. Тимошук, О. І. Третяк, Р. М. Ковтун; за ред. проф. З. М. Яремка. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 374 с.
4. Катренко Л. А., Кіт Ю. В., Пістун І. П. Охорона праці. Курс лекцій. Практикум : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2009. 540 с.
5. Жидецький В. Ц. Основи охорони праці. Підручник. Львів : УАД, 2006. 336с
6. <http://www.kmu.gov.ua>
7. <http://www.portal.rada.gov.ua>
8. <http://www.dsns.gov.ua>